

повне співпадання щодо чоловічої ролі. Дівчата і хлопці вказали на традиційне виконання чоловіками соціальних ролей у професійно-публічній і сімейно-домашній сферах. Це функція годувальника; матеріального забезпечувача родини; громадсько-політична діяльність; інструментальні види діяльності; професії (військова служба, міліціонер, керівник виробництва), лідерство тощо, як зовнішнього прояву маскулінності у публічній та приватній сфері. Дівчата-підлітки, порівняно з хлопцями, виявили більш традиційні та більш повніші погляди на виконання соціальних ролей жінками. Обидві статі вважають жіночими обов'язками сімейно-домашню сферу (піклування про дітей, домогосподарювання, кухня, побут, влаштування житла, підтримування чистоти, догляд за дітьми). Також жіночим обов'язком вони вважають прийняття одноосібної відповідальності за народження дитини і стеження за здоров'ям родини на відміну від хлопців, які вважають ці характеристики обопільним батьківським обов'язком.

Порівнюючи рейтинг життєвих цінностей, зазначених дівчатами та хлопцями, можна дійти висновку про незначні їх ґендерні відмінності. Зокрема обидві статі однаково важливими для себе вважають одруження з коханою людиною, продовження себе в дітях, отримання хорошої освіти, здобуття улюбленої професії, можливість стати знаменитим професіоналом, заробляти достатньо грошей, щоб утримувати себе, свою сім'ю, подорожувати по світу. Незначні відмінності проявляються в тому, що у представників чоловічої статі більшою мірою виражено бажання бути багатим («мати дуже багато грошей»), а у жіночої – «одержати хорошу освіту», «здобути професію, яка подобається». Проте виявлена тенденція свідчить про більшу стереотипованість поглядів дівчат, їх несамостійність, залежність, орієнтацію на дотримання традиційних ролей. Причинами цього може бути орієнтація хлопців на освоєння ширшого соціального простору, їх більша віддаленість від домашніх справ та обов'язків, інтерналізація традиційних чоловічих ролей у батьківській сім'ї. Дівчата сподіваються на допомогу майбутнього чоловіка у догляді за дитиною та її розвитку, у сімейно-побутовій сфері (готування їжі, прибирання), що є свідченням їх залучення до хатньої роботи ще змалечку. Переважна більшість хлопців допускають еґалітарність у поглядах, порівняно з дівчатами, позитивно ставляться до їх активності та ініціативи. Амбівалентність поглядів хлопців та більша орієнтація на статевотипізовані ролі у дівчат є, на нашу думку, свідченням дифузності ґендерної ідентичності у підлітковому віці.

Отже, батьки як «значущі інші» відіграють провідну роль у становленні ґендерної ідентичності підлітків. Узагальнення емпіричного матеріалу дозволило дійти висновку, що саме у батьківській сім'ї закладається майбутній життєвий сценарій зростаючої особистості. Подальші дослідження стосуються визначення особливостей ґендерної соціалізації юнацтва на засадах «педагогіки партнерства» та ґендерної «матриці» гуманістичної педагогічної спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Впроваджуючи Стратегію ґендерної рівності в освіті, ми творимо майбутнє без сексизму і домашнього насилля [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/en/news/vprovadzhuuyuchi-strategiyu-gendernoyi-rivnosti-v-osviti-mi-tvorimo-majbutnye-bez-seksizmu-i-domashnogo-nasillya-ivanna-klimpush-cincadze?=print>
2. Говорун Т. Ґендерна психологія : навчальний посібник / Т. Говорун, О. Кікінежді. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
3. Кравець В. Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та ґендерні особливості : монографія / В. Кравець. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – 394 с.
4. Сухомлинський В. Вибрані твори : в 5 т. / В. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 1. – 672 с.

Стасюк В.

Науковий керівник – доц. Головата Л.М.

ПІДГОТОВЧА РОБОТА ДО НАПИСАННЯ ПЕРЕКАЗІВ У ШОСТОМУ КЛАСІ

Учні повинні вміти вільно, логічно, грамотно висловлювати свої думки і почуття, описувати почуте і побачене, вміти самостійно мислити. Вміння зв'язно викладати свої думки – одна з головних вимог у написанні переказів і творів. Розвиток писемної мови учнів – це вдосконалення їх мислення, інтересів, переконань, уявлень – загалом, особистості. Учні 6 класу часто мають не зовсім сформовані навички написання переказу. Саме тому вчителем-мовником повинна проводитися підготовча робота для написання переказів. Саме під час цієї підготовки вирішуватимуться нюанси подальшого правильного написання такого виду роботи, як відтворення готового тексту.

Метою наукової статті є теоретичне обґрунтування особливостей підготовки до написання переказу учнями шостого класу.

У процесі підготовки шестикласників до написання переказу вчителю потрібно методично правильно організувати роботу. Весь процес підготовки до написання переказів повинен відбуватися відповідно до конкретних педагогічних умов.

Під час читання чи прослуховування тексту для переказу, в бесідах за його змістом, у ході його аналізу учнями засвоюється мова оригіналу. Слова і звороти зі зразка стають для школяра своїми. Переказуючи текст, шестикласник має вільно будувати речення, використовуючи запозичені з оригіналу мовні засоби, [5, с. 200].

У переказі школярі повинні дотримуватися послідовності подій, викладених в авторському тексті, причинно-наслідкової залежності, відтворення основних фактів. Повнота передачі всього суттєвого – одна з найважливіших вимог до переказу тексту.

Для того, щоб ефективно формувати в учнів уміння переказувати прослуханий чи прочитаний текст, необхідно знати різновиди переказів та специфіку роботи над ними [4, с. 135].

Підготовка шестикласників до написання переказів зазвичай починається із усного переказу художнього тексту. Вважаємо, що саме усний переказ є своєрідною підготовкою до письмового викладу матеріалу, хоча він має вагоме значення для розвитку усного мовлення учнів. Під час підготовки до письмового переказу, як і під час навчання усного переказу, вирізняються такі види роботи відтворення прочитаного за допомогою запитань;

- 1) зв'язний переказ прочитаного;
- 2) складання заголовків;
- 3) складання плану до прочитаного;

4) доповнення, продовження, вставка епізодів, творча робота над прочитаним (твори, близькі за тематикою до прочитаного) [1, с. 9].

Після прочитання усього тексту переказу вчитель ставить учням декілька запитань, щоб переконатися в тому, що вони правильно зрозуміли зміст прочитаного. Потім розповідь читається частинами. Після читання кожної частини школярі відповідають на запитання учителя. Під час відтворення змісту тексту для переказування слід зупинитися на найбільш істотних моментах. Таким чином учні тренуються виділяти в тексті головну думку, ідею. Потім до прочитаної дітям переказу добирається заголовок. І тільки згодом можна приступити безпосередньо до письмового переказування тексту [2, с. 16].

Не менш важливого значення набуває добір тексту для письмового переказу. Відбираючи текст для переказування, учитель звертає увагу на насиченість його різними синтаксичними конструкціями. Це допомагає словеснику організувати роботу на уроці розвитку мовлення таким чином, щоб навчити дітей користуватися різноманітними синтаксичними засобами для вираження думки [7, с. 11].

Тексти для докладних і стислих переказів можуть використовуватися як для класної, так і для домашньої роботи. Останнє особливо рекомендується під час проведенні переказів, із текстів включених до навчальної програми для позакласного читання. Також доцільно давати для домашнього доопрацювання перекази зі складним творчим завданням (наприклад, інсценування уривка тощо).

Упродовж підготовки до роботи над переказом діти вчать виділяти частини творів, зокрема вступ, висновок, опановують умінням переходити від однієї частини до іншої.

Під час підготовки до написання переказу в 6 класі ставиться мінімум запитань за змістом тексту. Це питання, які допомагають учням усвідомити зміст твору, основну його думку, причинно-наслідкові зв'язки між подіями, що відбуваються.

Паралельно з аналізом змісту проводиться аналіз художніх особливостей тексту. З цією метою звертається увага на образні засоби мови, особливості мови, прийоми художньої характеристики.

Важливу роль у підготовці до написання переказу відіграє граматичний аналіз тексту. Велика увага звертається на написання речень з однорідними членами, речень із прислівниковими та дієприслівниковими зворотами, здійснюється аналіз різних видів простих речень, складносурядних і складнопідрядних речень, деяких випадків заміни прямої мови непрямою.

Перед написанням переказу доцільно провести й орфографічну підготовку. Вчитель звертає увагу учнів на найбільш важкі випадки правопису.

Важливою умовою підготовки до написання переказу є пунктуаційна підготовка. Увага шестикласників має бути звернена на складні синтаксичні конструкції, пряму і непряму мову, діалог тощо.

Найбільшою мірою цілям синтаксичної підготовки служать вправи на складання ряду речень на певну тему. Види лексичної підготовки в основному залишаються ті ж, що і в 5 класі, проте дещо ускладнюються. Питання, з якою метою вживається певне слово, ставиться учителем у процесі аналізу тексту. Педагог звертає увагу на ті слова, які відображають основну думку тексту або характеризують дійових осіб.

У процесі попередньої підготовки до переказування готового тексту рекомендується проводити і підбір слів, що дають ту чи іншу оцінку описаного. Така вправа збагачує словник учнів. Виконання цього завдання скеровує учнів на використання слів-синонімів у майбутніх переказах [6, с. 66].

Під час написання переказу учням можна запропонувати творчо доповнити текст. У такому випадку вони використовують власний життєвий досвід або відомі факти із життя пересічних людей.

Для кожного виду переказу існує своя система підготовки до написання, для кожного з них спільними є такі педагогічні умови, як:

1. Вступна бесіда. Мета: налаштувати дітей на написання переказу, підготувати до сприйняття змісту тексту-зразка.

2. Читання тексту (Текст читається учителем. Якщо у дітей є текст, вони можуть слідувати. Друге читання тексту проводиться кожним учнем самостійно).
3. Аналіз тексту.
4. Складання плану або заголовків до частин тексту.
5. Написання переказу.
6. Самоперевірка переказу учнем [3].

Отже, методично правильну підготовку до написання переказу із дотриманням усіх педагогічних умов, учнів шостого класу не матимуть труднощів під час його написання. Тому учителі-словесники повинні проводити різносторонню підготовку до відтворення учнями готових текстів: лексичну, орфографічну, пунктуаційну тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зелінська О. В. Види переказів та методика їх проведення. Київ: Міленіум, 2016. 222 с.
2. Караман О. М. Проведення переказу // Рідна мова. 2012. № 37. С. 14–17.
3. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: підручник для студентів-філологів / за ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2010. 316 с.
4. Палихата Е. Я. Методика написання переказів учнями основної школи // Наукові записки. Серія «Філологічна». 2012. № 31. С. 133–136.
5. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: посібник для студентів педагогічних університетів та інститутів / за ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2011. С. 200.
6. Синиця І. О. Особливості мовного оформлення учнями своїх думок // Українська мова і література в школі. 1976. № 3. С. 61–66.
7. Цінько С. Критерії відбору текстів для сприймання учнями на слух // УМЛШ. 2000. №4. С. 11–14.

Ференчук С.

Науковий керівник – доц. Дідук – Ступ'як Г.І.

ВИДИ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

У вирішенні складних завдань національного виховання школярів велику роль відіграє різноманітна позакласна робота з рідної мови, що закріплює, поширює і поглиблює знання учнів.

Позакласна робота з української мови – важлива складова частина навчально-виховного процесу. Вона тісно пов'язана з класними заняттями, але не підміняє їх, хоч і розв'язує ті самі навчальні й виховні завдання, і в цьому відношенні є продовженням тієї роботи, яка проводиться на уроці. Відомо ж, як би майстерно не був проведений урок, він не може повністю забезпечити весь комплекс навчально-виховної місії. За межами уроку завжди залишається чимало питань, на висвітлення яких просто не залишається часу. Тому вчені-методисти О.М. Беляєв, Л.М. Варзацька, О.М. Горошкіна, А.Г. Галетова, А.В. Нікітіна, С.О. Караман, Е.Я. Палихата, М.І. Пентиліук, О.І. Потапенко вважають, що у ході позакласних заходів школярі удосконалюють мовну, мовленнєву, комунікативну, соціокультурну компетенції. Проте ця робота не повинна дублювати уроки або перетворюватися в спеціальні заняття з невстигаючими учнями. Особливостями позакласної роботи є відтворення мовних відомостей в науково-популярній формі для розширення кругозору учнів та формування з них всебічно розвиненої мовної особистості.

Відповідно до цього **метою** нашого дослідження є з'ясування місця, змісту і різних форм позакласної роботи у навчальному процесі з рідної мови.

Завдання позакласної роботи полягають у розширенні, поглибленні набутих на уроках мови знань, удосконалення умінь і навичок учнів; вихованні ініціативи, самостійності, творчих здібностей, інтересу до предмета.

Завданням позакласної роботи є: збагачення й розширення знань учнів з рідної мови, створення за висловленими В.О.Сухомлинського, інтелектуального фону, що сприяє свідомому й глибокому засвоєнню програмового матеріалу; поглиблення набутих на уроках мови знань, розвиток умінь і навичок усного і писемного мовлення; виховання ініціативи, самостійності, творчих здібностей, пізнавальних інтересів учнів; забезпечення виховної спрямованості предмета, що вивчається [10].

Уміло й цікаво проведені уроки позакласної роботи допомагають учням заглибитися в історію походження та значення слів, вивчення питання походження та значення слів, вивчити питання походження мови та значення слів, вивчити питання походження та значення мови, письма, збагнути розвиток словникового багатства нашої мови, її фразеології; учні глибше пізнають закони мови, повніше осмислюють художньо-зображальні засоби, привчаються працювати з доступною для них науково-популярною літературою з мовознавства, з різними типами словників, добирати потрібні матеріали, вчать виготовляти наочні посібники, редагувати матеріали до стінгазети, писати анотації, тези, реферати, працювати над удосконаленням свого усного і писемного мовлення [9].

Як зазначають вчені-методисти О.М. Беляєв, О.М. Горошкіна, С.О. Караман, Г.І. Дідук-Ступ'як, Е.Я.